

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра фізичної географії та картографії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету

геології, географії, рекреації і туризму

(вказати назву структурного підрозділу)

 Віліна ПЕРЕСАДЬКО

(вказати П.І.Б керівника)

“ 02 ” вересня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти	<u>перший (бакалаврський)</u>
галузь знань	<u>01 Освіта / Педагогіка, 10 «Природничі науки»</u> (шифр і назва)
Спеціальність	<u>014.07 Середня освіта (Географія),</u> <u>103 Науки про Землю, 106 «Географія»</u> (шифр і назва)
освітня програма	<u>Географія. Природознавство. Економіка. Туристська робота,</u> <u>Геологічна зйомка пошук та розвідка корисних копалин,</u> <u>Геологія нафти і газу,</u> <u>Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів,</u> <u>Картографія, геоінформатика і кадастр,</u> <u>Географія рекреації та туризму,</u> <u>Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток</u> (шифр і назва)
спеціалізація	(шифр і назва)
вид дисципліни	<u>обов'язкова</u> (обов'язкова / за вибором)
Факультет	<u>геології, географії, рекреації і туризму</u>

2023/ 2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

“28” серпня 2023 року, протокол № 11

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Куліш С.М. д. пед. наук, професор кафедри фізичної географії та картографії

Програму схвалено на засіданні кафедри фізичної географії та картографії

Протокол від “28” серпня 2023 року № 1

Завідувач кафедри фізичної географії та картографії

(підпис)

Юлія ПРАСУЛ

(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантими освітньо-професійних програм:

Гарант ОПП «Географія. Природознавство. Економіка. Туристська робота»

(підпис)

Олександр ЖЕМЕРОВ

(прізвище та ініціали)

Гарант ОПП «Геологічна зйомка пошук та розвідка корисних копалин»

(підпис)

Сергій ГОРЯЙНОВ

(прізвище та ініціали)

Гарант ОПП «Геологія нафти і газу»

(підпис)

Олександр КЛЕВЦОВ

(прізвище та ініціали)

Гарант ОПП «Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів»

(підпис)

Світлана РЕШЕТЧЕНКО

(прізвище та ініціали)

Гарант ОПП «Картографія, геоінформатика і кадастр»

(підпис)

Наталія ПОПОВИЧ

(прізвище та ініціали)

Гарант ОПП «Географія рекреації та туризму»

(підпис)

Юлія ПРАСУЛ

(прізвище та ініціали)

Гарант ОПП «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток»

(підпис)

Катерина КРАВЧЕНКО

(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол від “28” серпня 2023 року № 7

Заступник голови науково-методичної комісії
факультету геології, географії, рекреації і туризму

(підпис)

Юлія ПРАСУЛ

(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Історія України» складена відповідно до освітньо-професійних програм:

- Географія. Природознавство. Економіка. Туристська робота,
- Геологічна зйомка пошук та розвідка корисних копалин,
- Геологія нафти і газу,
- Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів,
- Картографія, геоінформатика і кадастр,
- Географія рекреації та туризму,
- Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток

підготовки бакалавра спеціальностей: 014.07 Середня освіта (Географія), 103 Науки про Землю, 106 «Географія».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є поглиблення знань студентів з історії України, ознайомлення з основними тенденціями розвитку сучасної історичної науки, оволодіння методами роботи з історичними джерелами та науковою літературою.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- визначення ролі історії України в системі соціально-гуманітарних наук;
- ознайомлення з основами традиційної та модерної історіографії;
- висвітлення найважливіших дискусійних історичних проблем;
- оволодіння сучасними засобами вивчення історичних джерел та наукових публікацій, прийомами їх аналізу та здобуття на цій основі практичних навичок для оцінки поточних суспільних процесів та явищ.

1.3. Кількість кредитів 3.

1.4. Загальна кількість годин 90 год.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна дисципліна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
1-й	1-й
Лекції	
32 год	8 год
Практичні, семінарські заняття	
16 год	2 год
Лабораторні заняття	
- год	- год

Самостійна робота	
42 год	80 год
у тому числі індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Заплановані результати навчання

Сформовані компетентності:

ЗК01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. (014.07+103 / **ЗК11.** 106)

ЗК02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, вести здоровий спосіб життя. (014.07+103 / **ЗК12.** 106)

ЗК05. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. (103 / **ЗК3.** 106)

ЗК07. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. (106)

ЗК09. Здатність працювати в команді. (103)

Згідно до вимог освітньо-професійних програм студенти повинні досягти таких результатів навчання:

ПРН01. Знає основні історичні етапи розвитку предметної області. (014.07)

ПРН01. Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії географії, а також світоглядних наук. (106)

ПРН02. Використовувати усно і письмово професійну українську мову. (103)

ПРН06. Уміє використовувати інструменти демократичної правової держави у професійній та громадській діяльності. (014.07)

ПРН08. Застосовувати моделі, методи фізики, хімії, геології, екології, математики, інформаційних технологій тощо при вивченні природних та суспільних процесів формування і розвитку геосфер. (106)

ПРН11. Здатний цінувати різноманіття та мультикультурність, керуватися в педагогічній діяльності етичними нормами, принципами толерантності, діалогу й співробітництва. (014.07)

ПРН12. Усвідомлює цінність захисту незалежності, територіальної цілісності та демократичного устрою України. (014.07)

ПРН13. Уміти доносити результати діяльності до професійної аудиторії та широкого загалу, робити презентації та повідомлення, готувати звіти. (103)

Через систему знань та умінь:

Знання:

- принципів періодизації історії України та її основні етапи;
- основних понять та термінів;
- особливостей соціально-економічних, політичних, культурних процесів розвитку України на різних етапах;
- діяльності видатних історичних осіб, політичних партій, державних утворень, що існували в Українських землях від давнини до сьогодення;
- сучасних історичних теорій та методологічних підходів для аналізу суспільства.

Уміння:

- аналізувати історичні процеси, події, факти;
- брати участь у дискусіях на суспільно-історичні теми;
- користуватися категорійно-понятійним апаратом історичної науки, історичними джерелами та науковою літературою з історії України;

Навички:

- застосовувати знання з історії України у процесі розв'язання професійних завдань.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Давня, середньовічна та ранньомодерна історія України.

Тема 1. Вступ до історії України.

Предмет і завдання курсу. Методологічні проблеми вивчення історії України. Джерела та історіографія. Періодизація української історії.

Тема 2. Найдавніші цивілізації і стародавні держави на українських землях.

Поява людського життя та археологічні пам'ятки на території України. Неолітична революція. Трипільля: археологічна культура чи цивілізація. Особливості соціально-економічного, політичного та культурного розвитку античних міст-держав Північного Причорномор'я та скіфів. Етногенез слов'ян. Східнослов'янські племена в I тис. н.е.

Тема 3. Україна в добу раннього та розвинутого середньовіччя.

Утворення ранньосередньовічної держави на українських землях. Норманська та слов'янська теорії походження давньоруської держави. Еволюція суспільно-політичного та економічного устрою українських земель. Поширення християнства. Мовна ситуація, проблема диглосії. Розвиток літератури: «Іпатський літопис», «Ізборник» князя Святослава, «Паломник ігумена Данила». Церковна архітектура Києва та Чернігова. Причини розпаду ранньосередньовічної держави. Князівства Середнього Подніпров'я. Галицько-Волинська держава. Соціально-політичний портрет київських князів. Монгольська навала. Вплив Золотої Орди на політичне життя українських земель.

Тема 4. Українські землі в добу пізнього середньовіччя та ранньомодерні часи.

Входження українських земель до складу Великого князівства Литовського. Українські землі в складі Великого князівства Литовського. Земські привілеї. Особливості політичної системи: Пани-Рада, повітові шляхетські сеймики, Вальний сейм, Магдебурзьке право в Україні. Литовські статuti. Люблінська унія 1569 р. Колонізація українських земель. Фільваркова система. Слободи. Релігійна ситуація в українських землях. Брацький рух. Полемічна література. Поява греко-католицької (уніатської) церкви та її значення для розвитку суспільства. Формування низового та реєстрового козацтва. Еволюція козацького руху в 1590-ті – 1630-ті роки. Соціально-політична характеристика шляхти в Україні. П.Сагайдачний, К.Острозький, І.Вишенський, П.Могила як політичні і культурні діячі. Соціально-економічні наслідки перебування Українських земель у складі Речі Посполитої (1569-1647 рр.).

Тема 5. Визвольна війна під керівництвом Б.Хмельницького. Становлення української козацької держави.

Причини та характер Визвольної війни. Утворення і розвиток козацької держави (Гетьманщини). Політика зовнішньополітичних союзів Б.Хмельницького. Переяславська Рада. Березневі статті. І.Виговський. Гадяцький трактат. Руїна: причини та характер громадянської війни. Особливості політичної орієнтації гетьманів Лівобережної та Правобережної України в 1660-1680-ті рр. І.Брюховецький, П.Дорошенко, Ю.Хмельницький.

Тема 6. Українські землі в кінці XVII – XVIII ст.

Гетьманування І.Мазепи: історичні міфи і реалії (кінець XVII – початок XVIII ст.). Коломацькі статті. Поступове обмеження автономії Гетьманщини в 1709-1783 рр. Правобережна Україна в складі Речі Посполитої. Гайдамацький рух. Соціально-політична характеристика української козацької старшини. Українська дерев'яна та мурована церковна архітектура. Козацькі літописи. Слобідська Україна як історико-культурний регіон.

Розділ 2. Україна в XIX-XXI ст.: формування модерної нації та держави.

Тема 7. Українське національно-культурне відродження (кінець XVIII – перша половина XIX ст.).

Особливості національно-культурного відродження в Наддніпрянський та Західній Україні. Форми та прояви українського відродження. «Історія Русів». Харківський університет та його роль в розвитку української культури. Т.Шевченко: оцінка суспільно-політичного значення творчості поета. Кирило-Мефодіївське братство. М.Костомаров. «Закон Божий. Книга буття українського народу».

Тема 8. Українські землі в складі Російської та Австро-Угорської імперій.

«Великі реформи» 1860-1870-х рр. в Російській імперії: особливості проведення і наслідки в українських землях. Становлення та розвиток місцевого самоврядування. Національний рух у Східній Україні в другій половині XIX ст. Громади. М.Драгоманов та його «Листи на Наддніпрянську Україну». Особливості

економічного і суспільно-політичного життя в Західній Україні. Москвофільство і народовство. «Просвіти». Виникнення українських політичних партій, їх програмні вимоги та діяльність. «Подвійна лояльність». Концепція «органічного розвитку». Українська культура другої половини XIX – початку XX ст.: стан освіти, література, розвиток театру. Наукова діяльність М.Грушевського. І.Франко, Є.Чикаленко. В.Винниченко, М.Міхновський. Соціальні верстви українського суспільства в умовах наздоганяючої модернізації: селяни, інтелігенція, робітники (соціально-політичний портрет).

Тема 9. Українська національно-демократична революція (1917-1920 рр.).

Українська Центральна Рада. Створення УНР. Боротьба за владу в Україні в кінці 1917 – на початку 1918 рр. Конституція УНР (1918 р.). Українська держава. П.Скоропадський, С.Петлюра, Н.Махно: політична діяльність доби революції 1917-1920 рр. Більшовизм в Україні. Створення УСРР. ЗУНР: виникнення, історична доля. Селянський повстанський рух в Україні 1918-1920 рр. Здобутки, наслідки, уроки національно-демократичної революції.

Тема 10. Україна в 1920-1930-ті рр.

Особливості непу в Україні. Радянська Україна і створення СРСР. Політика коренізації (українізації). Літературна дискусія 1925-1928 рр. М.Хвильовий рол європейську орієнтацію української культури. Політичне, культурне та повсякденне життя в УСРР 1920-х рр. Діячі української політики та культури: Х. Раковський. С.Єфремова. М.Скрипник.

Радянська модернізація кінця 1920-1930-х рр. Індустріальний розвиток України в умовах форсованої індустріалізації 1930-х рр. Голодомор 1932-1933 рр.: причини та наслідки. Західна Україна, Північна Буковина та Закарпаття в 1920-1939 рр. Національно-визвольний рух. ОУН. Ідеологія «інтегрального націоналізму». УНДО.

Тема 11. Україна в роки Другої світової війни.

Українське питання в європейській політиці напередодні та на початку Другої світової війни (1939-1941 рр.). Початок Другої світової війни і доля українських земель. Бойові дії в Україні в 1941-1944 рр. Воєнно-політична ситуація в Україні у 1941-1942 та 1943-1944 рр. Нацистський окупаційний режим. Рух Опору. Радянські партизани та бійці УПА: соціально-політична характеристика керівників та рядових учасників руху Опору.

Тема 12. УРСР в добу кризи тоталітарної системи (1945-1991 рр.).

УРСР в повоєнний період: особливості відбудови. Політична ситуація в Західній Україні (1945-1953 рр.). Політичне, соціально-економічне та культурне життя в Україні в 1953-1991 рр. Радянська людина як суспільний феномен в УРСР (1960-ті – 1991 рр.). КПУ в політичній системі УРСР. Перші секретарі ЦК КПУ М.Підгорний, П.Шелест, В.Щербицький. Дисидентський рух 1950-1980-х рр.: типологія, форми та методи боротьби. Книга І. Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?» Соціально-політичний портрет українського дисидента 1950-1980-х рр.

Тема 13. Українська незалежна держава.

Проголошення незалежності України. Становлення політичної системи: подолання радянського спадку, поширення європейських цінностей. Формування державних структур, органів місцевого самоврядування, громадянського суспільства. Особливості багатопартійності у посттоталітарній Україні. Кризові явища в економіці та спроби реформ. Вибір зовнішньополітичної стратегії. Історія української національної символіки. Стан та проблеми розвитку освіти, науки, мистецтва.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього го	У тому числі					Усього го	у тому числі				
		Л	П	Л	і	С.р.		л	П	л	і	С.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Давня, середньовічна та ранньомодерна історія України.												
Тема 1. Вступ до історії України.	7	2	2			3	7	-	-			7
Тема 2. Найдавніші цивілізації і стародавні держави на українських землях.	7	4	-			3	7	1	-			6
Тема 3. Україна в добу раннього та розвинутого середньовіччя.	7	2	2			3	7	-	-			7
Тема 4. Українські землі в добу пізнього середньовіччя та ранньомодерні часи.	7	2	2			3	7	1	-			6
Тема 5. Визвольна війна під керівництвом Б.Хмельницького. Становлення української козацької держави.	7	4	2			1	7	1	1			5
Тема 6. Українські землі в кінці XVII – XVIII ст.	7	2	-			5	7	1	-			6
Разом за розділом 1	42	16	8			18	42	4	2			37

Розділ 2. Україна в XIX-XXI ст.: формування модерної нації та держави.											
Тема 7. Українське національно-культурне відродження (кінець XVIII – перша половина XIX ст.).	7	2	2			3	7	-	-		7
Тема 8. Українські землі в складі Російської та Австро-Угорської імперій.	7	2	1			4	7	-	-		7
Тема 9. Українська національно-демократична революція (1917-1920 рр.).	7	4	2			1	7	-	1		6
Тема 10. Україна в 1920-1930-ті рр.	7	2	1			4	7	1	-		6
Тема 11. Україна в роки Другої світової війни.	7	2	-			5	7	1	-		6
Тема 12. УРСР в добу кризи тоталітарної системи (1945-1991 рр.).	7	2	2			3	7	1	-		6
Тема 13. Українська незалежна держава.	6	2	-			4	6	1	-		5
Разом за розділом 2	48	16	8			24	48	4	1		43
Усього годин	90	32	16			42	90	8	2		80

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денне	заочне
1	Україна в добу раннього середньовіччя (IX – початок XII ст.).	2	-
2	Україна в добу пізнього середньовіччя та ранньомодерного часу (XIV – перша половина XVII ст.).	2	-
3	Визвольна війна українського народу під керівництвом Б.Хмельницького. Козацька держава.	2	1
4	Українське національне відродження (кінець XVIII – перша половина XIX ст.).	2	-
5	Українські політичні партії початку XX ст.	2	-
6	Українська революція 1917-1920 рр.	2	1

7	Україна в 1920-1930-і рр.	2	-
8	Соціально-економічне та політичне життя в Україні (1950-1970-ті рр.).	2	-
Усього годин		16	2

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денне	заочне
1	Найдавніші цивілізації і стародавні держави на українських землях.	4	10
2	Україна в добу раннього та розвинутого середньовіччя.	4	10
3	Українські землі в кінці XVII – XVIII ст.	4	10
4	Українське національно-культурне відродження (кінець XVIII – перша половина XIX ст.).	6	10
5	Україна в 1920-1930-ті рр.	6	10
6	Україна в роки Другої світової війни.	6	10
7	УРСР в добу кризи тоталітарної системи (1945-1991 рр.).	6	10
8	Українська незалежна держава.	6	10
	Разом	42	80

6. Індивідуальні завдання

Не передбачено робочими навчальними планами.

7. Методи навчання

У викладанні дисципліни використовуються наступні методи навчання. Лекції з презентаціями, семінарські заняття. Самостійна робота студентів згідно з програмою курсу здійснюється шляхом перевірки виконаних завдань, а також перевірка самостійної роботи студентів за допомогою поточної перевіркової роботи.

Лекції відповідно до наказу ректора Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна проводяться дистанційно у форматі відеоконференції (платформа Google Meet). Усі матеріали і навчально-методичний комплекс представлені у середовищі Office365. Консультації індивідуальні та групові відбуваються з використанням месенджеру Telegram.

8. Методи контролю

Контрольні заходи проводяться з метою оцінки рівня підготовки студентів з дисципліни на різних етапах її вивчення і здійснюються у вигляді поточного та підсумкового семестрового контролю (екзамену).

Мінімальна кількість балів, які повинен набрати студент для зарахування поточного контролю, становить 10 балів.

Умови допуску студента до підсумкового семестрового контролю: виконання практичних робіт, виступи на семінарах, контролі теоретичного матеріалу (як за окремими темами, так і кожної лекції) та написанні контрольної роботи. В сумі студент має набрати не менше 30 балів.

Підсумковий семестровий контроль з дисципліни є обов'язковою формою контролю навчальних досягнень студента. Він здійснюється під час проведення екзаменів в письмовій формі. Загальна кількість балів за успішне виконання екзаменаційних завдань – 40. Час виконання – 120 хвилин. У разі використання заборонених джерел студент на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку (0).

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання				Екзамен	Сума
Розділ 1	Розділ 2	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом		
20	20	20	60	40	100

Поточний контроль – 60 балів.

З них:

- виконання практичних робіт/виступи на семінарах – 40 балів;
- контрольна робота – 20 балів.

Підсумковий контроль – 40 балів.

Критерії оцінювання письмової відповіді на екзаменаційні запитання

Максимальна оцінка – 40 балів, як сума оцінки за 3 запитання, кожне з яких оцінюється в 15 балів, термінологічне питання в 10 балів.

Оцінка	Критерії оцінювання знань
15 балів	Студент/ка правильно розкрив/ла завдання (задачу), спроможний/на пояснити причинно-наслідкові зв'язки та зміст застосовуваного понятійного апарату та хронологічної послідовності.
10 балів	Студент/ка дає правильну вичерпну відповідь на поставлене запитання, при цьому показує високі знання понятійного апарату і літературних джерел, вміє аргументувати свої думки та ставлення до відповідної категорії
5 балів	Студент/ка в цілому відповідає на поставлене запитання, але не спромігся /оглася переконливо аргументувати свою відповідь, помилився/ася у використанні понятійного апарату, показав/ла недостатні знання літературних джерел.
0 балів	Студент дає неправильну відповідь на запитання, показує незадовільне знання понятійного апарату і літератури. Робота містить плагіат.

За підсумками поточного і підсумкового контролю студент може набрати від 0 до 100 балів включно. Мінімальна кількість балів, які повинен набрати студент для одержання екзамену, становить 50 балів.

Критерії оцінювання роботи студентів на семінарських заняттях:

Ваговий бал – 5. Максимальна кількість за усі виступи: $8 \times 5 = 40$ балів.

5 балів – красномовний виступ, риторично грамотний за усіма параметрами оцінювання.

4 бали – логічний виступ, інформаційно повний, продуманий.

3 бали – виступ за темою з частковими порушеннями параметрів красномовства.

2 бали – формальний виступ з намаганням схематично викласти тему.

1 – зауваження, доповнення.

0 – пасивна присутність.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за чотирирівневою шкалою
90-100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

Критерії оцінювання робіт за самостійними завданням

За завдання з самостійної роботи студенти можуть набрати $4 \times 5 = 20$ балів максимально. Критерієм оцінки самостійної роботи є наявність власної (авторської) позиції; пов'язаність змісту есе із сучасними українськими реаліями (практичними чи теоретичними); наявність висновку й посилань на літературу і джерела.

5 балів – робота виконана на високому теоретичному рівні, містить аналіз побаченого і добре обґрунтовану авторську позицію.

4 бали – має незначні недоліки з питань самостійної роботи, авторська позиція обґрунтована не досить послідовно.

3 бали – не містить критичного аналізу, неповністю висвітлена проблематика.

2 бали – робота має компілятивний характер, помилки в оформленні.

1 бал – в роботі відсутня авторська позиція.

0 балів – плагіат, несамостійно виконана робота

10. Рекомендована література

Основна література

1. Бойко О.Д. Історія України: підручник / О.Д.Бойко. – 5-те вид., доп. – Київ : Академвидав, 2014. – 717 с.
2. Бойко О.Д. Історія України : підручник / О.Д.Бойко. – 4-те вид., доп. – Київ : Академвидав, 2012. – 702 с.
2. Політична історія України: навч. посіб. / В.А.Греченко, В.І.Танцюра, В.В.Калініченко та ін. – 2-е вид., допов. – К.: Академвидав, 2008. – 552 с.
3. Яковенко Н.М. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття. – К.: Генеза, 1997. – 312 с.
4. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX-XX століття. – К.: Генеза, 1996. – 360 с.
5. Попович М. Нарис історії культури України / М.В.Попович. – К.: : АртЕк, 1999. – 727 с.

Допоміжна література

1. Багалій Д.І. Вибрані праці: у 6 т. Т.5: Історія колонізації Слобідської України. Ч.1. – Харків : Видавництво Народної української академії (НУА), 2007. – 575 с.
2. Брайчевський М. Утвердження християнства на Русі / М.Ю.Брайчевський. – К.: Наукова думка, 1988. – 261 с.
3. Верстюк В. Махновщина. Селянський повстанський рух на Україні (1918-1921) / В.Ф.Верстюк. – Київ : Наукова думка, 1991. – 368 с.
4. Від Путивля до Карпат. Карпатський рейд Сумського партизанського з'єднання під командуванням С.А.Ковпака (червень – вересень 1943 р.): очима учасників, мовою документів. – К.: Парламентське вид-во, 2005. – 304 с.
5. Голод 1932-1933 років в Україні: причини та наслідки. – К.: Наукова думка, 2003. – 888 с.
6. Горобець В.М. «Це вікопомне склеювання знову в одне...». Зовнішньополітичні стимули та соціополітичні аванси для впровадження Гадяцької унії 1658 р. // Український історичний журнал. – 2009. – №4 – С. 48-66.
7. Грушевський М.С. Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн. – К.: Наукова думка, 1991-2000.
8. Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація? / І.М.Дзюба. – К.: ВД «Києво-Могилянська академія», 2005. – 330 с.
9. Дзюба І. Тарас Шевченко. Життя і творчість. – 2-у вид., доопрац. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 718 с.
10. Довженко О.П. Щоденникові записи, 1939-1956. – Х.: Фоліо, 2013. – 879 с.
11. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914-1920 роки). – К.: Темпора, 2007. – 632 с.

12. Історія української культури. – К.: Наукова думка, 2001-2011. – Т.1-5.
13. Касьянов Г. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960-1980-х років. – К.: Либідь, 1995. – 224 с.
14. Касьянов Г.В. Система владних відносин у сучасній Україні: групи інтересу, клани та олігархія // Український історичний журнал. – 2009. – №1 – С. 160-180.
15. Кентій А.В., Лозицький В.С. Партизанський рух 1941-1944 рр. в Україні // Український історичний журнал. – 2005. - №3. – С. 3-16.
16. Кирило-Мефодіївське товариство: У 3 т. / Упоряд. О.О.Франко, М.І.Бутич, І.І.Глизь. – Київ : Наукова думка, 1990.
17. Кульчицький С. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1991-1928). – К.: Основи, 1996 . – 396 с.
18. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. – К.: Основи, 1994. – Т.1-2.
19. Мірчук П. Нарис історії Організації Українських Націоналістів. Т.1. 1920-1939. – Мюнхен, Лондон, Нью-Йорк: Українське Державне видавництво, 1968 . – 642 с.
20. Моця О.П. Київська Русь і країни Європи: характерні риси східнослов'янської державності, рівні міжнародних відносин та напрями контактів // Український історичний журнал. – 2007. – №1 – С. 4-19
21. Національні відносини в Україні у ХХ ст.: Зб. док. і мат. – К.: Наукова думка, 1994. – 560 с.
22. Переяславська Рада 1654 року: Історіографія та дослідження. – К. : Смолоскип, 2003 . – 891 с.
23. Політична історія України ХХ ст. – К.: Генеза, 2002-2003. – Т. 1-6.
24. «Початок Русі: Південь і Північ» (матеріали круглого столу) // Український історичний журнал. – 2008. – №3 – С. 4-30.
25. Сарбей В. Національне відродження України. – К. : Альтернативи, 1999 . – 336 с.
26. Скоропадський П. Спогади. Кінець 1917 – грудень 1918. – К., Філадельфія, 1995. – 495 с.
27. Слюсаренко А.Г., Томенко М.В. Історія української конституції. – К.: Т-во «Знання» України, 1993. – 192 с.
28. Смолій В.А., Степанков В.С. Українська національна революція ХVІІ ст. (1648-1676 рр.). – К.: ВД "Києво-Могилянська академія", 2009 . – 447 с.
29. Таїрова-Яковлева Т. Іван Мазепа і Російська імперія. Історія «зради». – К.: ТОВ «Видавництво «Кліо», 2013. – 403 с.
30. Чухліб Т.В. Мазепинська Україна між Російською та Шведською коронами: дилема вибору протекції // Український історичний журнал. – 2009. – №2 – С. 16-39.
31. Шаповал Ю.І. Петро Шелест у контексті політичної історії України ХХ століття // Український історичний журнал. – 2008. – №3 – С. 134-149.

32. Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII століття. Волинь і Центральна Україна. – 2-е вид., переглянуте і виправлене. – К., 2008.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Ізборник. Історія України IX- XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації // режим доступу: lytopys.org.ua
2. Інститут історії України НАН України // режим доступу: <http://www.history.org.ua>